

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

**VZDELÁVANÍM
PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV
K INKLÚZII MARGINALIZOVANÝCH
RÓMSKÝCH KOMUNÍT**

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Kód ITMS: 26130130051

číslo zmluvy: OPV/24/2011

Metodicko – pedagogické centrum

Národný projekt

**VZDELÁVANÍM PEDAGOGICKÝCH ZAMESTNANCOV
K INKLÚZII MARGINALIZOVANÝCH RÓMSKÝCH KOMUNÍT**

Tatiana Čekanová

LEGISLATÍVNY MANUÁL

2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11, 850
01 Bratislava

Autori UZ: PhDr. Tatiana Čekanová

Kontakt na autorov UZ: tatiana.cekanova@pf.unipo.sk, Prešovská univerzita
v Prešove

Názov: **Legislatívny manuál**

Rok vytvorenia: 2014

Odborná garantka: Doc. PaedDr. Alica Petrasová, PhD.

Oponentský posudok vypracovali: Doc. RNDr. Renáta Bernátová, PhD.
Mgr. Mária Pigulová

ISBN 978-80-565-0644-8

EAN 9788056506448

Tento učebný zdroj bol vytvorený z prostriedkov projektu Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunit. Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov Európskej únie.

Text neprešiel štylistickou ani grafickou úpravou.

Program kontinuálneho vzdelávania

Spolupráca odborných zamestnancov s rodinou žiaka z marginalizovaných rómskych komunit

Modul 5 Legislatívny manuál

Téma	Forma	Časový rozsah
Opatrenia na predchádzanie vzniku krízových situácií v rodine.	prezenčná	3
Zákon o rodine.	prezenčná	3
Zákon o sociálnej kuratele.	prezenčná	2
Výstup: Vypracovanie manuálu pre rodičov na rýchlu orientáciu sa v základnej legislatíve (formát A4, rozsah 1_2 strany)	dištančná	2
SPOLU:		8 P/2 D

OBSAH

ÚVOD.....	4
1 Teoretické východiská kapitoly.....	5
2 Opatrenia na predchádzanie vzniku krízových situácií v rodine.....	11
2.1 Zákon o sociálnoprávnej ochrane a sociálnej kuratele.....	11
2.2 Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny.....	17
2.3 Výchovné opatrenia.....	22
2.4 Zákon o rodine 36/2005 Z. z.....	24
3 Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny.....	46
4 Praktický model (pilotne vzniká v spolupráci občianskeho združenia Maják, Zlaté Moravce a občianskeho združenia ProspeRegio, Žiar nad Hronom).....	49
5 ZÁVER.....	51
6 ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV.....	52

ÚVOD

Dieťa vojnu s dospelými nikdy nevyhrá. Môže vyhrať jeden boj, keď napríklad vulgárne vynadá učiteľke a tá skolabuje. Nikdy však nevyhrá celú vojnu. Je to totiž boj na dlhé trate a deti v ňom nemôžu a nedokážu byť partnermi. Keď potrebovali pozornosť dospelých, buď ju nedostali, alebo bola negatívna. Taký vzor správania sme do toho nepopísaného listu vyryli. Nečudujme sa, že teraz, keď potrebujeme pozornosť my dospelí, tak nám ju nedávajú alebo ju dostávame negatívnu (Anonym).

Úlohou daného manuálu je poskytnúť základné oporné body pre lepšiu orientáciu v danej problematike. Nedávame si však za cieľ zodpovedať všetky otázky, ktoré s danou problematikou súvisia, pretože jej rozsah je nie len široký, ale podlieha neustálym zmenám a aktualizáciám. Ponúkanie pomoci by malo byť formou spolupráce, v ktorej sa stretávajú komunikační partneri: dieťa, žiak, rodič (klient) a odborný pracovník. Cieľom manuálu je pomôcť všetkým zúčastneným stranám orientovať sa v základných legislatívnych konceptoch a sprostredkovať ich vybrané interpretácie.

Autorka

1 Teoretické východiská kapitoly

„Všetci členovia rodiny majú povinnosť vzájomne si pomáhať a podľa svojich schopností a možností zabezpečovať zvyšovanie hmotnej a kultúrnej úrovne rodiny.“

(Čl. 4 základných zásad zákona o rodine)

Rodina je už stáročia pokladaná za základnú jednotku spoločnosti. Mení sa podľa typu spoločnosti a vývoja spoločnosti. Pre dieťa je táto inštitúcia životne dôležitá. Celou svojou ľudskou silou sa väčšinou podvedome zameria na to, aby prežilo a teda aby dospelo v samostatnú bytosť. Tento mechanizmus je fundamentom prežitia ľudstva. Správanie dieťaťa je teda primárne odrazom jeho úsilia o prežitie. Sekundárne sa toto správanie rôznorodo prejavuje pod vplyvom štruktúry osobnosti dieťaťa, intelektu a pod vplyvom množstva, kvality a sily sociálnych faktorov pôsobiacich v blízkosti dieťaťa. K jej základným funkciám patria:

- biologicko-reprodukčná,
- ekonomická,
- výchovná,
- emocionálna,
- psychohygienická,
- ochranná a socializačná funkcia (Z. Ondrušová 2009)

Rodina sa podieľa na odovzdávaní poznania predchádzajúcich generácií prostredníctvom socializačného učenia a usiluje sa o vytvorenie rodinnej komunity, ktorá funguje ako spoločenstvo lásky. Vargaš (1966) ju charakterizuje ako „*prirodzené spoločenstvo rodičov a detí. Je tajomstvom lásky: manželskej, materinskej, otcovskej, detskej, bratskej, starých rodičov a vnúčat, vnúčat k starým rodičom. Táto láska stmeluje rodinu.*“ Pretože je najdôležitejším prostredím pre dieťa, na jej ochrane sa podieľa množstvo odborníkov z pomáhajúcich profesií, ako napr. pedagógovia, vychovávatelia, psychológovia, psychiatri, sociálni pracovníci, mediátori, probátori a iní.

Napriek väčšine zdravo fungujúcich rodín sa v každej spoločnosti vyskytnú rodiny, ktoré vo väčšej alebo menšej intenzite potrebujú ich pomoc. K patogénnym vzorcom rodičovského správania môžeme najvýraznejšie priradiť zneužívanie sily, prevahy a moci zo

strany rodičov. V pozadí stojí alkohol, drogy, kriminalita, ďalej extrémna chudoba, choroby, postihnutia, narušenia. Na to, aby mohol niekto používať svoju prevahu nad iným slabším jedincom (dieťaťom), je potrebné vhodné prostredie. Rodina je z tohto pohľadu ideálnym prostredím. Je to dôsledok práv jedinca a rodiny na súkromie, ktoré sa rešpektuje natoľko, že sa často považuje za dôležitejšie ako ochrana slabých voči ubližovaniu. Keď niekto využije svoju prevahu a vynúti si právo uplatňovať násilie ako súčasť domácich pravidiel, za dverami jeho bytu mu v tom nemôže prakticky nikto zabrániť (Lovaš, 2001).

Dlhodobá traumatizácia sa prejaví rôzne v závislosti od veku, typu osobnosti a psychickej odolnosti dieťaťa (Kamenovová, Kasnyíková, Knoteková, Remiášová, 2007):

- Zníženie psychickej odolnosti voči záťaži, čo spôsobuje zhoršený vzťah voči škole a vedie k zhoršeniu prospechu.
- Poruchy správania disocálneho charakteru – nedisciplinovanosť, záškoláctvo, úteky z domu, krádeže, ale aj pasivita, ľahostajnosť, rôzne neurotické reakcie, užívanie návykových látok či prostitúcia.
- Neúmerné zvyšovanie pocitu neistoty, napätia a strachu, znižovanie tolerancie k frustrácii, oslabená vôľová regulácia správania spôsobená absenciou pozitívneho identifikačného vzoru v rodine, navyše ak je dieťa odmietané v rovesníckej skupine.

Tento stav vyúsťuje do zvýšenej pohotovosti k impulzívnemu správaniu, k agresívnym prejavom a k páchaniu trestnej činnosti.

Akékoľvek správanie, ktoré sa vymyká zaužívaným štandardom a je pre spoločnosť neakceptovateľné, je označované ako „poruchy správania“. Táto stigmatizácia predznamenáva kriminálnu kariéru jednotlivca. Typy patogénneho správania rodičov, ktoré môže odborný pracovník pozorovať v praxi je:

- pretrvávajúce nereagovanie jedného alebo oboch rodičov na pokusy dieťaťa privolať opatrovateľské správanie a/alebo podceňujúci či odmietavý prístup rodiča k dieťaťu;
- viac či menej časté prerušenia vzťahu rodiča – dieťa, vrátane pobytu v nemocniciach alebo ústavoch;
- neustále hrozby zo strany rodičov, že dieťa nebudú mať radi, ktoré používajú ako donucovací prostriedok, aby mali dieťa pod kontrolou;

- vyhrážky jedného z rodičov, že opustí rodinu, či už to robí s úmyslom vynútiť si disciplínu dieťaťa, alebo ako tlak na partnera;
- vyhrážky jedného z rodičov, že druhého opustí alebo že ho dokonca zabije, aby nemusel/a spáchať samovraždu;
- vyvolávanie pocitov viny u dieťaťa tvrdením, že správanie dieťaťa je alebo bude príčinou ochorenia alebo smrti rodiča (Bowlby, 1976, 2007).

V teoretickej rovine sa práca odborných zamestnancov vo vzťahu k rodičom zameriava na hľadanie odpovedí:

- **komu** má byť pomoc poskytnutá;
- **kedy** máme ponúknuť pomoc;
- **za akých podmienok** je potrebné pomoc poskytnúť;
- **prečo** máme pomoc poskytnúť;
- **ako** ponúkať pomoc - voľba, druh, spôsob určitých postupov.

Sociálna pomoc je delená na tri základné úrovne – dané delenie sa môže vzťahovať aj na prácu odborných zamestnancov:

1. **Primárna pomoc:** samotné nároky na pomoc. Slúži k rozvoju osobnosti a k vývoju ľudí - **preventívna pomoc**.
2. **Sekundárna pomoc: aktuálna pomoc** pri už vzniknutých problémoch - z metód práce sa využíva poradenstvo, rehabilitácia, terapia, ekonomická pomoc, sociálna opora a iné.
3. **Terciárna pomoc: dodatočná pomoc** – na riešenie situácií, ktoré sa nedajú zvládnuť bez intenzívnej cudzej pomoci.

V konkrétnej realizácii pomáhajúceho správania odborného pracovníka môžeme rozlíšiť osem spôsobov práce s rodičom (klientom). Prvé štyri môžeme označiť ako **kontrolu**:

- objasňovanie;
- presvedčovanie;
- dozor;
- opatrovanie.

Tieto spôsoby práce na základe klientovej žiadosti sa môžu zmeniť na **ponuku pomoci** v hociktorom okamihu (ak ju odborný pracovník dokáže zachytiť a počuť). Zvyšné štyri spôsoby práce priradíme k činnostiam vychádzajúcim z princípu pomoci:

- sprevádzanie;
- vzdelávanie (návody a poučenie);
- poradenstvo;
- terapia.

Avšak pri pomoci často samotná rodina a blízke okolie vytvára bariéry, ktoré negatívne ovplyvňujú vzťah medzi odborným pracovníkom a rodičom (klientom). Môžeme sa stretnúť s:

- nesúhlasom členov rodiny o pomoc mimo rámec rodiny,
- úplným odmietaním vstupu profesionálov do riešenia súkromných problémov,
- podceňovaním toho, kto manifestuje potrebu pomoci,
- neochotou členov rodiny zapojiť sa do spolupráce s klientom alebo odborným pracovníkom pri riešení sociálneho problému,
- nevyhovujúcim pracovné hodiny inštitúcie, ktorá poskytuje služby a podobne.

Pre uvedené správanie je nevyhnutná istá osobnostná a profesionálna výbava odborného pracovníka, v rámci ktorej by nemali chýbať také vlastnosti ako

- spravodlivosť;
- zodpovednosť;
- morálna bezúhonnosť;
- dôveryhodnosť;
- slušnosť a úcta;
- zdvorilosť;
- rešpektovanie súkromia a podobne.

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany zamerané na predchádzanie vzniku krízových situácií v rodine:

- edukácia rodičov;
- prevencia sociálno-patologických javov;

- voľnočasové aktivity.

Opatrenia, ktoré môžu napomôcť pri eliminácii negatívnych vplyvov sú:

- sprostredkovanie pomoci pri riešení výchovných a rodinných problémov;
- psychologická terapeutická pomoc;
- uloženie výchovných opatrení.

V škole, ktorá tvorí jeden z dôležitých priestorov na preventívnu prácu s rodinou, sú osobami, ktoré dokážu posúdiť dopad nevhodného rodinného prostredia na dieťa:

- triedny učiteľ/triedna učiteľka;
- výchovná poradkyňa/výchovný poradca;
- spolupráca s CPPP a P, ČŠPP;
- pedagogický asistent;
- školská sociálna pracovníčka/pracovník.

Preferovaných prístupov k sociálnej práci s rodinou je viacero, najefektívnejšími sa doteraz javia:

- systemická terapia;
- rodinná terapia Virgínie Satirovej;
- kognitívno-behaviorálna terapia;
- Rogersov prístup orientovaný na klienta;
- naratívna terapia.

Tento krátky teoretický prehľad má čitateľovi slúžiť ako základ pre čítanie nasledovných textov. Určujú kontext pomoci a sú nevyhnutné pre vytvorenie bezpečného rámca intervencie.

Striedavá osobná starostlivosť

Vo väčšine vyspelých štátov bola ako riešenie po rozvode rodičov, resp. po odluke legislatívne vyriešená striedavá osobná starostlivosť rodičov o neplnoleté dieťa. Od 1. júla 2010 platí aj na Slovensku novelou Zákona o rodine. Čo vlastne Striedavá osobná starostlivosť (SOS) znamená? Aký má význam? Ako ju aplikovať v praxi? Čo to znamená pre deti, rodičov, súdy, špecialistov? Tu sú najčastejšie otázky a odpovede na ne.

Prečo bolo potrebné schváliť striedavú osobnú starostlivosť?

Aj u nás platí zákon, ktorý nehovorí o materstve, ale o rodičovstve. V praxi je však 90 percent detí po rozvode zverených do výchovy a opateru matiek. Mnohé matky potom zneužívajú dieťa ako prostriedok pomsty, či ako nástroj vydierania otca, odmietajú žiadúci častý kontakt otca a dieťaťa. Hlavným dôvodom takéhoto nečestného konania je úmyselná citová ujma, ktorú matka prostredníctvom dieťaťa spôsobuje exmanželovi, resp. bývalému druhovi či partnerovi. Muž často vôbec nevie, čo sa deje s jeho potomkom. Z dieťaťa sa v rukách matky stáva rukojemník, za ktorého žiada každomesačné výkupné v podobe finančného príspevku na výchovu a opateru. Z praxe vieme, že väčšina žien, ktoré s takzvanou striedavkou nebudú súhlasiť, má záujem predovšetkým o to, aby neprišli o tento zdroj peňazí. Zákon o SOS bolo potrebné preto prijať, pretože v určitých prípadoch sa dieťa stávalo v rukách rodiča, ktorému bolo zverené do OS, rukojemníkom. Okrem toho stále viac otcov túžilo byť rovnocenným a rovnoprávnym rodičom, ktorí svoje deti vychovávajú aj po rozvode. Zákon bolo potrebné schváliť s tým, aby boli záujmy detí čo najlepšie ochránené.

V čom sú základné úskalia striedavej osobnej starostlivosti?

Úskalia neexistujú, ak súdy pochopia, že nastal čas na zmenu, uzákonenie stretnutí otca s dieťaťom sa už nezameria na nezmyselné "párne/nepárne" víkendy, ktoré doteraz nemali oporu ani v zákone. Dieťa má právo na oboch rodičov. Pozitíva, plynúce z toho pre dieťa, potvrdili mnohé štúdie, nevyvrátila ich ani jedna! Na Slovensku sa neustále prehliada pohlavná diskriminácia. Podľa zákona sa jednému z rodičov poskytuje na dieťa daňový bonus. V prípade, že sa rodičia nedohodnú, je poradie štátom určené takto: 1. matka, 2. otec, 3. iná oprávnená osoba. Všetko je o ľuďoch a pre ľudí. Preto vidím v SOS jediné úskalie – rodič, ktorý chce byť výhradným majiteľom lásky dieťaťa, urobí všetko pre to, aby pred súdom dokázal, že v prípade jeho dieťaťa je SOS nerealizovateľná tým, že bude zámerne mariť snahu druhého rodiča o korektné a správne rodičovstvo v SOS: Vidím veľké riziko v tom, že rodič, ktorému by v situácii neexistencie SOS bolo dieťa zverené do OS, urobí všetko pre to, aby zmaril SOS a následne požiadal súd o zverenie dieťaťa do OS. Iné riziká nevidím (www.aliskova.sk).

2 Opatrenia na predchádzanie vzniku krízových situácií v rodine

V nasledujúcich častiach uvádzame konkrétne state zo zákona 305/2005 o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, ktoré je základným legislatívnym rámcom určujúcim hranice spolupráce odborných pracovníkov a ich klientov. Nasledujúca kapitola určuje kompetencie Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. V kapitole 1.3 Výchovné opatrenia vymedzujeme spôsoby sociálnoprávnej ochrane detí. Uvedené state, keďže sú súčasťou zákona, je nutné uviesť v plnom znení, ktoré je najvýstižnejšou formuláciou platných noriem.

2.1 Zákon o sociálnoprávnej ochrane a sociálnej kuratele

Sociálna kuratela detí

Sociálnu kuratelu detí zabezpečuje orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonávaním opatrení podľa tohto zákona najmä pre:

- a) maloletého, ktorý sa dopustil páchania činu inak trestného podľa osobitného predpisu,
- b) mladistvého páchatel'a trestnej činnosti alebo mladistvého podozrivého z páchania trestnej činnosti *Trestného zákona č. 140/1961 Zb.*,
- c) dieťa, ktoré sa dopustilo priestupku,
- d) dieťa, ktoré je členom skupiny, ktorá ho svojim negatívnym vplyvom ohrozuje,
- e) dieťa zneužívajúce drogy alebo dieťa závislé od drog,
- f) dieťa hrajúce hazardné hry alebo dieťa závislé od hazardných hier, internetu, počítačových hier a iných hier,
- g) dieťa, u ktorého sa pre poruchy správania prejavujú problémy najmä v škole, v skupinách, vo vzťahoch s inými deťmi, rodičmi alebo inými plnoletými fyzickými osobami,
- h) dieťa, u ktorého sa prejavujú poruchy správania zanedbávaním školskej dochádzky, útekmi z domu alebo zo zariadenia, v ktorom je umiestnené,
- i) dieťa, u ktorého sa neprejavili problémy v správaní ani poruchy správania, avšak jeho jednorazové správanie alebo krátkodobé správanie vyžaduje pre svoju závažnosť alebo neprimeranosť pomoc.

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri pomoci dieťaťu s poruchami správania v závislosti od povahy a závažnosti poruchy správania dieťaťa a situácie, v ktorej sa dieťa nachádza, plní úlohy v trestnom konaní podľa Trestného zákona:

- zisťuje a oznamuje orgánom činným v trestnom konaní a súdu dôležité skutočnosti o vývine mladistvého, životných udalostiach, ktoré ovplyvnili jeho správanie, o vzťahoch v rodine, v škole, o jeho rodinných pomeroch, o rodinnom prostredí a sociálnom prostredí;
- udržiava písomný kontakt a osobný kontakt s mladistvým počas výkonu trestu odňatia slobody, výkonu ochranej výchovy a spolupôsobí pri jeho prevýchove a riešení jeho osobných problémov, rodinných problémov a sociálnych problémov;
- podieľa sa na príprave mladistvého na prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody, z výkonu väzby a z výkonu ochranej výchovy;
- pôsobí na rodinné prostredie mladistvého a pripravuje rodinu na návrat mladistvého do rodiny;
- pomáha mladistvému po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody, z výkonu väzby a z výkonu ochranej výchovy, najmä pri uľahčení návratu do rodiny, hľadaní možností pokračovať v ďalšej príprave na povolanie, pri hľadaní zamestnania, riešení osobných problémov a vzťahových problémov;
- poskytuje pomoc a ochranu mladistvému a plní úlohy v priestupkovom konaní;
- spolupracuje so zariadením, v ktorom dieťa vykonáva ústavnú starostlivosť, ochrannú výchovu alebo výchovné opatrenie podľa osobitného predpisu, a udržiava osobný kontakt a písomný kontakt s dieťaťom umiestneným v tomto zariadení;
- motivuje k liečbe drogových závislostí a iných závislostí, udržiava kontakt s dieťaťom počas liečby a resocializácie a pomáha dieťaťu po návrate zo zariadenia na liečbu závislosti alebo z resocializačného strediska;
- vykonáva ďalšie opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa tohto zákona.

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately poskytuje súčinnosť orgánom činným v trestnom konaní pri plnení úloh, ktoré súvisia s trestným konaním, a súčinnosť pri výkone probácie a mediácie podľa *zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a medičných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov*.

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa vykonávajú najmä:

- v osobnom styku s dieťaťom, jeho rodičmi, osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa, a s inými fyzickými osobami, ktoré môžu mať vplyv na ochranu dieťaťa a pomoc dieťaťu,
- v prirodzenom rodinnom prostredí dieťaťa alebo otvorenom prostredí, v ktorom sa dieťa zvyčajne zdržiava.

Orgány pôsobiace v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa vykonávajú pre dieťa, plnoletú fyzickú osobu, rodinu, skupinu a komunitu najmä prostredníctvom sociálnej práce, metódami, technikami a postupmi zodpovedajúcimi poznatkom spoločenských vied a poznatkom o stave a vývoji sociálnopatologických javov v spoločnosti.

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately), Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže, obec, vyšší územný celok, právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorej bola udelená akreditácia a subjekty, ktoré vykonávajú opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa tohto zákona, sú povinné dbať na to, aby nedochádzalo k ohrozovaniu alebo porušovaniu práv dieťaťa. Všetky orgány, právnické osoby a fyzické osoby uvedené v prvej vete vykonávaním opatrení podľa tohto zákona zabezpečujú dieťaťu ochranu a starostlivosť, ktorá je nevyhnutná pre jeho blaho a ochranu jeho právom chránených záujmov, pri rešpektovaní jeho práv priznaných medzinárodným dohovorom s ohľadom na práva a povinnosti jeho rodičov, osvojiteľov, poručníka, opatrovníka a osoby, ktorej súd zveril dieťa do osobnej starostlivosti podľa osobitného predpisu alebo pestúnskej starostlivosti.

Pôsobnosť orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa § 73 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny ako orgán štátnej správy v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately

- a) riadi, kontroluje a metodicky usmerňuje výkon štátnej správy v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a vykonávanie poradensko-psychologických služieb uskutočňované úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny,
- b) vypracúva koncepcie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, predchádzania sociálnopatologickým javom pre územné obvody krajov v súlade s koncepčnými zámermi ministerstva,
- c) zriaďuje, kontroluje a metodicky usmerňuje detský domov a domov pre maloletých bez sprievodu, schvaľuje vnútornú organizačnú štruktúru týchto detských domovov a vypracúva koncepcie zabezpečovania výkonu súdnych rozhodnutí v detských domovoch a v detských domovoch pre maloletých bez sprievodu,
- d) určuje priority v oblasti zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu v zariadeniach v územných obvodoch určeného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a spôsob ich organizačného zabezpečenia a schvaľuje. Priority a spôsob ich organizačného zabezpečenia v oblasti vykonávania opatrení pre určené orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa odseku 3 a pre orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa odseku 2 najneskôr do 31. mája na nasledujúci kalendárny rok a môže určiť v rámci týchto priorit opatrenia, metódy, techniky a postupy, ktorých vykonávanie zabezpečí podľa písmena e) pre tieto orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,
- e) posudzuje dôvody žiadostí orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa odseku 2 a schvaľuje pre územný obvod tohto orgánu zmenu priorít,
- f) vyhlasuje verejné obstarávanie podľa osobitného predpisu, (120)
- g) zverejňuje na svojom webovom sídle výšku priemerných bežných výdavkov určených podľa §89 ods. 3 na miesto v detských domovoch a v detských domovoch pre maloletých bez sprievodu za predchádzajúci rok.
- h) koná a rozhoduje v druhom stupni vo veciach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, v ktorých v prvom stupni koná a rozhoduje úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a určený orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, detský domov a detský domov pre maloletých bez sprievodu.
- i) podieľa sa na realizácii záväzkov vyplývajúcich z uzatvorených medzinárodných zmlúv a medzinárodných dohovorov,

- j) koordinuje v jednotlivých územných obvodoch krajov činnosti úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, obcí, vyšších územných celkov, akreditovaných subjektov a ďalších právnických osôb a fyzických osôb, ktoré pôsobia v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,
- k) koordinuje poskytovanie pomoci maloletým bez sprievodu,
- l) vykonáva úkony na zabezpečenie návratu alebo premiestnenia dieťaťa na územie podľa § 28 ods. 1,
- m) oznamuje zastupiteľskému úradu v cudzine opatrenia prijaté v záujme bezpečného návratu alebo premiestnenia dieťaťa na územie Slovenskej republiky,
- n) vykonáva úkony v záujme maloletého bez sprievodu podľa § 29 ods. 1 písm. b) a c),
- o) podieľa sa na tvorbe a realizácii regionálnych projektov zameraných na prevenciu sociálnopatologických javov a prevenciu a elimináciu násilia páchaného na deťoch a plnoletých fyzických osobách,
- p) koordinuje činnosť úradov práce, sociálnych vecí a rodiny v oblasti plnenia úloh národných plánov a programov v oblasti sociálnej prevencie, sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,
- r) podieľa sa na realizácii opatrení v oblasti rovnosti príležitostí a antidiskriminácie,
- s) organizuje a zabezpečuje odbornú prípravu zamestnancov orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a supervízie,
- t) spracúva štatistické zisťovania a administratívne zdroje z oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,
- u) prevádzkuje a rozvíja v rámci jednotného informačného systému v oblasti sociálnych vecí a služieb zamestnanosti jednotný prepojený systém zhromažďovania, spracovávania a prenosu informácií, ako aj sledovania procesov v oblasti sprostredkovania náhradnej rodinnej starostlivosti,
- v) plní úlohy na zabezpečenie vykonávania rozhodnutí súdu v zariadeniach, a to
 - 1. poskytuje finančné prostriedky podľa § 89,
 - 2. priebežne sleduje a vypracúva prehľad o stave miest v detských domovoch a v detských domovoch pre maloletých bez sprievodu, v krízových strediskách a v resocializačných strediskách zriadených vyšším územným celkom, obcou alebo akreditovaným subjektom, určených na vykonávanie rozhodnutí súdu v územných

- obvodoch určených orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na účely určenia spôsobu realizácie plánu zabezpečovania vykonávania rozhodnutí súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, predbežného opatrenia a o uložení výchovného opatrenia podľa osobitného predpisu¹⁰) v zariadeniach (ďalej len „plán zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu v zariadení“),
- 3.vypracúva v spolupráci s určenými orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v územných obvodoch určených orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a v spolupráci s vyšším územným celkom prehľad regionálnych potrieb v oblasti vykonávania rozhodnutí súdu v zariadeniach v územných obvodoch určených orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na nasledujúci kalendárny rok najneskôr do 30. apríla,
 - 4.vypracúva a zverejňuje na základe priorit podľa písmena d) plán zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu v zariadeniach, ktorého súčasťou sú podmienky a spôsob organizačného zabezpečenia potrebného počtu miest na zabezpečenie vykonávania rozhodnutí súdu v zariadeniach vrátane počtu miest a požiadaviek na odborné zameranie a špecializáciu krízového strediska, počtu miest a špecifikácie potrebných miest podľa § 53, ktoré treba zabezpečiť v zariadeniach zriadených vyšším územným celkom, obcou alebo akreditovaným subjektom, pre územné obvody určených orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately do 30. júna kalendárneho roka na nasledujúci kalendárny rok,
 - 5.vypracúva a zverejňuje spôsob realizácie plánu zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu do 31. októbra kalendárneho roka na nasledujúci kalendárny rok,
 - 6.uzatvára zmluvu o poskytnutí finančného príspevku podľa § 89 s vyšším územným celkom, obcou a akreditovaným subjektom a kontroluje dodržiavanie zmluvných podmienok,
 - 7.doručuje návrh zmluvných podmienok vyššiemu územnému celku, obci a akreditovanému subjektu do 31. januára bežného rozpočtového roku,
 - 8.aktualizuje a zabezpečuje dostupnosť informácií na účely zabezpečenia sústavnej ochrany dieťaťa podľa § 26,
- w) plní ďalšie úlohy ustanovené týmto zákonom a osobitnými predpismi.

2.2 Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

a) rozhoduje o

1. uložení, zmene a o zrušení výchovných opatrení podľa § 12 až 15,
2. dočasnom zverení dieťaťa do starostlivosti fyzickej osobe, ktorá má záujem stať sa pestúnom, 3. resocializačnom príspevku,

b) vykonáva

1. pre dieťa opatrenia sociálnej kurately podľa § 16 a 17,
2. funkciu kolízneho opatrovníka podľa osobitného predpisu,
3. funkciu opatrovníka podľa osobitného predpisu,
4. funkciu poručníka maloletému bez sprievodu,
5. funkciu opatrovníka v trestnom konaní podľa osobitného predpisu,
6. potrebné opatrenia na návrat a premiestnenie dieťaťa z cudziny podľa § 28 ods. 3 až 5, 7 a 8,
7. prípravu fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom, na náhradnú rodinnú starostlivosť a prípravu na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti a na informačné poradenstvo podľa § 56 ods. 8,
8. opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa § 33 ods. 9,
9. opatrenia sociálnej kurately podľa § 18 a 19,
10. poradensko-psychologické služby pre dieťa, plnoletú fyzickú osobu a rodinu, poradensko-psychologickú pomoc podľa § 11 ods. 3 písm. d),

c) zabezpečuje

1. sústavnú ochranu života, zdravia a priaznivého vývinu dieťaťa,
2. psychologickú pomoc podľa § 11 ods. 2 písm. b) a c),

d) podáva návrhy na súd

1. na vydanie predbežného opatrenia podľa osobitného predpisu,
2. na určenie otcovstva podľa osobitného predpisu,
3. na zapretie otcovstva podľa osobitného predpisu,
4. na začatie konania o splnení podmienok osvojiteľnosti,
5. na nariadenie ústavnej starostlivosti alebo zrušenie ústavnej starostlivosti,
6. na uloženie výchovného opatrenia alebo zrušenie výchovného opatrenia uloženého súdom,

7. na vykonanie zásahu do rodičovských práv a povinností,

e) je orgán,

1. ktorý predkladá zariadeniam, v ktorých sa vykonáva rozhodnutie súdu, doklady podľa § 30 a 31,
2. s ktorým po dohode môže zariadenie, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu, podať podnet na zrušenie ústavnej starostlivosti alebo výchovného opatrenia,
3. ktorý plní úlohu koordinátora, ak treba pri vykonávaní opatrení sociálnej kurately pre deti alebo pomoci deťom, ktoré sú týrané, pohlavne zneužívané, zanedbávané alebo u ktorých je dôvodné podozrenie z týrania, pohlavného zneužívania alebo zanedbávania, spolupôsobenie iných subjektov,
4. ktorý sprostredkúva deťom, rodinám a plnoletým fyzickým osobám odbornú pomoc špecializovaných inštitúcií a účasť na programoch a aktivitách organizovaných obcou, vyšším územným celkom alebo akreditovaným subjektom,
5. ktorý vykonáva alebo zabezpečuje vykonávanie opatrení podľa § 11 ods. 3 písm. a) až c) a podľa § 17 ods. 4,
6. ktorý vymáha náklady spojené so zabezpečením návratu alebo premiestnenia dieťaťa podľa § 28 ods. 8,
7. ktorý spisuje a podáva súdu návrhy a podnety vo veciach výchovy a výživy dieťaťa,
8. ktorý vedie spisovú dokumentáciu dieťaťa, plnoletej fyzickej osoby a rodiny, pre ktoré vykonáva opatrenia podľa tohto zákona, a evidenciu spisových dokumentácií,
9. ktorý vypracúva návrh priorít v oblasti vykonávania opatrení a návrh ich zabezpečenia za svoj územný obvod na nasledujúci kalendárny rok a predkladá ich orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa odseku 1 najneskôr do 30. apríla,
10. ktorý vypracúva a zverejňuje na základe priorít podľa odseku 1 písm. d) plán vykonávania opatrení pre svoj územný obvod, ktorého súčasťou sú aj podmienky a spôsob organizačného zabezpečenia vykonávania opatrení akreditovanými subjektmi a mediácie podľa § 11 ods. 3 písm. a) najneskôr do 30. júna na nasledujúci kalendárny rok, pri vypracovávaní plánu vykonávania opatrení postupuje v súčinnosti s príslušným vyšším územným celkom a obcami, ktoré sa nachádzajú v jeho územnom obvode,

11. ktorý vypracúva plán sociálnej práce s dieťaťom, jeho rodičmi alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa,
 12. ktorý vypracúva plán výchovného opatrenia podľa § 14 ods. 1,
 13. ktorý vypracúva plán sociálnej práce s rodinou dieťaťa, ktoré bolo umiestnené v zariadení na výkon rozhodnutia súdu podľa § 32 ods. 3,
 14. ktorý vypracúva plán sociálnej práce s plnoletou fyzickou osobou,
 15. ktorý určuje a zverejňuje podrobné podmienky a postup schvaľovania projektov na zabezpečenie vykonávania opatrení vo svojom územnom obvode podľa odseku 4, vyhlasuje výzvy na podávanie týchto projektov a schvaľuje tieto projekty,
 16. ktorý predkladá orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa odseku 1 žiadosť o zmenu v schválených prioritách pre svoj územný obvod a jej odôvodnenie,
 17. ktorý získava, zhromažďuje, spracúva, uchováva informácie pre štatistické zisťovania a administratívne zdroje z oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,
 18. ktorý vyhlasuje verejné obstarávanie podľa osobitného predpisu,
 19. ktorý spolupracuje s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa odseku 1 pri vypracúvaní prehľadu regionálnych potrieb v oblasti zabezpečovania vykonávania rozhodnutí súdu v zariadeniach a pri tvorbe plánu zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu v zariadení a s určeným orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa odseku 3 pri vypracúvaní návrhu priorít v oblasti sprostredkovania náhradnej rodinnej starostlivosti, prípravy na náhradnú rodinnú starostlivosť a prípravy na profesionálne vykonávanie náhradnej starostlivosti, ak je potrebné a účelné tieto prípravy zabezpečiť a kreditovaným subjektom ako súčasť priorít v oblasti sprostredkovania náhradnej rodinnej starostlivosti,
 20. ktorý predkladá orgánu určenému na vykonávanie medzinárodných dohovorov a právnych aktov Európskej únie písomnú dokumentáciu na zabezpečenie ochrany práv detí podľa medzinárodných dohovorov a právnych aktov Európskej únie,
- f) zriaďuje tím (§ 38),
- g) podáva vyhlásenie podľa osobitného predpisu,

- h) vypracúva a uskutočňuje program supervízie vykonávaných opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vo svojej pôsobnosti podľa § 93 ods. 8,
- i) plní ďalšie úlohy ustanovené týmto zákonom a osobitnými predpismi.

Určený orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately okrem pôsobnosti uvedenej v predchádzajúcom odseku podľa zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov

a) rozhoduje

1. o zapísaní fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom, do zoznamu žiadateľov,
2. o nezapísaní fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom, do zoznamu žiadateľov,
3. o zastavení konania vo veci zapísania fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom, do zoznamu žiadateľov podľa § 35 ods. 6,
4. o vyradení žiadateľa zo zoznamu žiadateľov,

b) koordinuje poskytovanie pomoci a sociálneho poradenstva na uľahčenie plnenia účelu náhradnej rodinnej starostlivosti a náhradnej osobnej starostlivosti,

c) kontroluje dodržiavanie podmienok zmluvy podľa písmena o),

d) vykonáva

1. prípravu dieťaťa na náhradnú rodinnú starostlivosť,
2. potrebné opatrenia podľa § 43, ak nie je možné dieťaťu, ktorému treba sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť, sprostredkovať nadviazanie osobného vzťahu medzi ním a žiadateľom,

e) vedie prehľad detí, ktorým treba sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť,

f) eviduje žiadosti fyzických osôb, ktoré majú záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom,

g) sprostredkúva nadviazanie osobného vzťahu medzi dieťaťom, ktorému treba sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť, a žiadateľom, pritom spolupracuje s ostatnými určenými orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a akreditovanými subjektmi,

h) koordinuje sprostredkovanie nadviazania osobného vzťahu medzi dieťaťom, ktorému treba sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť, a žiadateľom, s ostatnými určenými

- orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a akreditovanými subjektmi, ak sprostredkovanie nezabezpečí v rámci svojho územného obvodu,
- i) predkladá orgánu určenému na vykonávanie medzinárodných dohovorov a právnych aktov Európskej únie spisovú dokumentáciu dieťaťa podľa § 44 ods. 2,
 - j) poskytuje finančné prostriedky podľa § 89,
 - k) vypracúva a uskutočňuje program supervízie vykonávaných opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vo svojej pôsobnosti podľa §93 ods. 8,
 - l) vypracúva v spolupráci s ostatnými orgánmi sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vo svojom územnom obvode a v spolupráci s príslušným vyšším územným celkom návrh priorít v oblasti sprostredkovania náhradnej rodinnej starostlivosti za svoj územný obvod na nasledujúci kalendárny rok a predkladá ich orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa odseku 1 najneskôr do 30. apríla,
 - m) vypracúva a zverejňuje na základe priorít podľa odseku 1 písm. d) plán zabezpečenia v oblasti sprostredkovania náhradnej rodinnej starostlivosti
 1. plán zabezpečenia v oblasti sprostredkovania náhradnej rodinnej starostlivosti, plán zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu o nariadení ústavnej starostlivosti, predbežného opatrenia a o uložení výchovného opatrenia podľa osobitného predpisu v zariadeniach (ďalej len plán zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu), ktorého súčasťou sú podmienky a spôsob organizačného zabezpečenia potrebného počtu miest v zariadeniach vrátane určenia počtu miest a požiadaviek na odborné zameranie a špecializáciu krízového strediska, počtu miest a špecializácie potrebných miest podľa § 53, ktoré treba zabezpečiť v zariadeniach zriadených vyšším územným celkom, obcou alebo akreditovaným subjektom, pre svoj územný obvod najneskôr do 30. júna na nasledujúci kalendárny rok,
 2. vypracúva a zverejňuje spôsob realizácie plánu zabezpečenia vykonávania rozhodnutí súdu do 31. októbra kalendárneho roka na nasledujúci kalendárny rok,
 - n) vyhlasuje verejné obstarávanie podľa osobitného predpisu na účely o) uzatvára zmluvu o poskytnutí finančného príspevku s vyšším územným celkom, obcou a akreditovaným subjektom,
 - p) plní ďalšie úlohy v oblasti náhradnej starostlivosti ustanovené týmto zákonom a osobitnými predpismi.

(4) Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately za podmienok ustanovených týmto zákonom môže zabezpečiť vykonávanie opatrení podľa tohto zákona prostredníctvom akreditovaného subjektu alebo môže vykonávať opatrenia v spolupráci s akreditovaným subjektom.

(5) Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa odseku 2 môže za podmienok ustanovených týmto zákonom organizačne zabezpečiť vykonávanie opatrení podľa odseku 4 aj prostredníctvom výziev na podávanie projektov akreditovanými subjektmi, ak zabezpečuje vykonávanie opatrení podľa § 11 ods. 3 písm. b) až d) a podľa § 17 ods. 4, opatrení, ktoré sú výchovným programom alebo sociálnym programom, opatrení na sprostredkovanie náhradnej rodinnej starostlivosti a opatrení v prostredí podľa § 4 ods. 2 a 3, na vyhlasovanie týchto výziev sa nevzťahuje osobitný predpis.

2.3 Výchovné opatrenia

Ak je to potrebné v záujme dieťaťa, orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately rozhodne podľa zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately a o zmene a doplnení niektorých zákonov o uložení výchovného opatrenia ustanoveného zákonom č. 36/2005 Z. z. o rodine alebo o uložení týchto výchovných opatrení:

- upozorní vhodným spôsobom dieťaťa, jeho rodičov alebo osobu, ktorá sa osobne stará o dieťaťa, ak svojím správaním môžu ohroziť alebo narušiť priaznivý psychický vývin, fyzický vývin a sociálny vývin dieťaťa,
- uloží dieťaťu povinnosť podrobiť sa odbornej diagnostike v špecializovanej ambulantnej starostlivosti, ak je to potrebné na uplatnenie primeraného opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pre deti a diagnostiku nemožno zabezpečiť iným spôsobom,
- uloží dieťaťu povinnosť zúčastniť sa na liečbe v špecializovanej ambulantnej starostlivosti,
- uloží dieťaťu povinnosť zúčastniť sa na výchovnom programe alebo na sociálnom programe.

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately nemôže rozhodnutím o uložení výchovného opatrenia odňať dieťa z osobnej starostlivosti rodičov alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa.

V rozhodnutí o výchovnom opatrení orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately určí právnickú osobu alebo fyzickú osobu, alebo akreditovaný subjekt, ktorý má spolupôsobiť alebo spolupracovať pri výkone výchovného opatrenia, a obdobie, po uplynutí ktorého zhodnotí účinky výchovného opatrenia. *Ak sa dieťaťu uložilo výchovné opatrenie a to zúčastniť sa na výchovnom programe alebo na sociálnom programe a je to vhodné a účelné, môže orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately ponúknuť rodičom alebo osobe, ktorá sa osobne stará o dieťa, účasť na výchovnom programe alebo sociálnom programe.*

Dieťaťu, jeho rodičom alebo osobe, ktorá sa osobne stará o dieťa, musí byť poskytnutá pomoc na odstránenie príčin, pre ktoré bolo uložené výchovné opatrenie. Pri poskytovaní pomoci na odstránenie príčin, pre ktoré bolo uložené výchovné opatrenie, musia byť využité všetky metódy, techniky a postupy sociálnej práce v závislosti od povahy týchto príčin.

Nevhodné správanie sa detí, ako aj porušovanie povinností rodičov, vyplývajúcich z ich rodičovských práv a povinností, alebo zneužívanie ich práv môže každý oznámiť orgánu sociálnoprávnej ochrany detí, obci alebo súdu. Rovnako môže každý oznámiť tomuto orgánu, obci alebo súdu skutočnosť, že rodičia nemôžu plniť povinnosti vyplývajúce z rodičovských práv a povinností. Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd môže rozhodnúť o uložení týchto výchovných opatrení:

- vhodným spôsobom napomenie maloleté dieťa, jeho rodičov a iné fyzické osoby, ktoré svojím správaním ohrozujú alebo narušujú jeho riadnu výchovu,
- určí nad výchovou maloletého dieťaťa dohľad; dohľad vykonáva najmä za súčinnosti orgánu sociálnoprávnej ochrany detí, obce, školy, neštátnych subjektov a zariadenia, v ktorom je maloleté dieťa umiestnené,
- uloží maloletému dieťaťu obmedzenie v rozsahu potrebnom na predchádzanie a zabraňovanie škodlivým vplyvom, ktoré môžu ohroziť alebo narušiť jeho priaznivý vývoj; dodržiavanie uloženého obmedzenia sleduje najmä za súčinnosti obce,
- uloží maloletému dieťaťu a jeho rodičom povinnosť podrobiť sa sociálnemu poradenstvu alebo odbornému poradenstvu v špecializovaných zariadeniach.

2.4 Zákon o rodine 36/2005 Z. z.

Vzhľadom na rozsah Zákona o rodine sa v tejto kapitole obmedzujeme len na sumár jeho častí, ktoré sa užšie dotýkajú samotnej práce odborného pracovníka. Po dôkladnej analýze považujeme za najpodstatnejšie nižšie uvedené paragrafy, ktoré sa venujú javom v rodinnom prostredí priamo ovplyvňujúcim život dieťaťa. Úplné znenie zákona je možné nájsť v internetových zdrojoch, napr. na webovom sídle www.zakonypreludi.sk.

§ 22

K zrušeniu manželstva rozvodom možno pristúpiť len v odôvodnených prípadoch.

§ 23

- (1) Súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spolužitia.
- (2) Súd zisťuje príčiny, ktoré viedli k vážnemu rozvratu vzťahov medzi manželmi, a pri rozhodovaní o rozvode na ne prihliada. Súd pri rozhodovaní o rozvode vždy prihliadne na záujem maloletých detí.
- (3) Súd pri posudzovaní miery rozvratu vzťahov medzi manželmi prihliada na porušenie povinností manželov podľa § 18 a 19.

§ 24

- (1) V rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, súd upraví výkon ich rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode, najmä určí, komu maloleté dieťa zverí do osobnej starostlivosti, kto ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok. Súčasne určí, ako má rodič, ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, prispievať na jeho výživu, alebo schváli dohodu rodičov o výške výživného.
- (2) Ak sú obidvaja rodičia spôsobilí dieťa vychovávať a ak majú o osobnú starostlivosť o dieťa obidvaja rodičia záujem, tak súd môže zveriť dieťa do striedavej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov, ak je to v záujme dieťaťa a ak budú takto lepšie zaistené potreby dieťaťa. Ak so striedavou osobnou starostlivosťou súhlasí aspoň jeden z

rodičov dieťaťa, tak súd musí skúmať, či bude striedavá osobná starostlivosť v záujme dieťaťa.

- (3) Rozhodnutie o úprave výkonu rodičovských práv a povinností možno nahradiť dohodou rodičov. Dohoda musí byť schválená súdom, inak je nevykonateľná.
- (4) Súd pri rozhodovaní o výkone rodičovských práv a povinností alebo pri schvaľovaní dohody rodičov rešpektuje právo maloletého dieťaťa na zachovanie jeho vzťahu k obidvom rodičom a vždy prihliadne na záujem maloletého dieťaťa, najmä na jeho citové väzby, vývinové potreby, stabilitu budúceho výchovného prostredia a ku schopnosti rodiča dohodnúť sa na výchove a starostlivosti o dieťa s druhým rodičom. Súd dbá, aby bolo rešpektované právo dieťaťa na výchovu a starostlivosť zo strany obidvoch rodičov a aby bolo rešpektované právo dieťaťa na udržovanie pravidelného, rovnocenného a rovnoprávneho osobného styku s obidvomi rodičmi.
- (5) Súd pri rozhodovaní o zverení maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti jedného z rodičov dbá na právo toho rodiča, ktorému nebude maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, na pravidelné informovanie sa o maloletom dieťati. Rodič, ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, môže sa práva na pravidelné informovanie sa o maloletom dieťati domáhať na súde.

§ 25

- (1) Rodičia sa môžu dohodnúť o úprave styku s maloletým dieťaťom pred vyhlásením rozhodnutia, ktorým sa rozvádza manželstvo; dohoda o styku rodičov s maloletým dieťaťom sa stane súčasťou rozhodnutia o rozvode.
- (2) Ak sa rodičia nedohodnú o úprave styku s maloletým dieťaťom podľa odseku 1, súd upraví styk rodičov s maloletým dieťaťom v rozhodnutí o rozvode; to neplatí, ak rodičia úpravu styku žiadajú neupraviť.
- (3) Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd obmedzí styk maloletého dieťaťa s rodičom alebo ho zakáže.
- (4) Ak jeden z rodičov opakovane bezdôvodne a zámerne neumožňuje druhému rodičovi styk s maloletým dieťaťom upravený podľa odseku 1 alebo 2, súd môže aj bez návrhu zmeniť rozhodnutie o osobnej starostlivosti.
- (5) Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa a ak to vyžadujú pomery v rodine, súd môže upraviť styk dieťaťa aj s blízkymi osobami.

6) Ustanovenia odsekov 1 až 4 sa použijú primerane.

§ 26

Ak sa zmenia pomery, súd môže aj bez návrhu zmeniť rozhodnutie o výkone rodičovských práv a povinností alebo dohodu o výkone rodičovských práv a povinností.

§ 27

- (1) Manžel, ktorý pri uzavretí manželstva prijal priezvisko druhého manžela ako spoločné priezvisko, môže do troch mesiacov po právoplatnosti rozhodnutia o rozvode manželstva matričnému úradu oznámiť, že prijíma opäť svoje predošlé priezvisko.
- (2) Manžel, ktorý pri uzavretí manželstva prijal priezvisko druhého manžela ako spoločné priezvisko a zároveň si ponechal v poradí uvedené ako druhé priezvisko svoje predošlé priezvisko, môže do troch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia o rozvode manželstva matričnému úradu oznámiť, že upúšťa od používania spoločného priezviska.

Vzťahy medzi rodičmi, deťmi a ostatnými príbuznými

Rodičovské práva a povinnosti

§ 28

- (1) Súčasťou rodičovských práv a povinností sú najmä
 - a) sústavná a dôsledná starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývoj maloletého dieťaťa,
 - b) zastupovanie maloletého dieťaťa,
 - c) správa majetku maloletého dieťaťa.
- (2) Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa.
- (3) Rodičovské práva a povinnosti vykonáva jeden z rodičov, ak druhý z rodičov nežije, je neznámy alebo ak nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu. Platí to aj v prípade, ak jeden z rodičov bol pozbavený rodičovských práv a povinností, ak mu bol výkon jeho rodičovských práv a povinností obmedzený alebo pozastavený.

§ 29

- (1) Súd môže priznať rodičovské práva a povinnosti vo vzťahu k osobnej starostlivosti o maloleté dieťa aj maloletému rodičovi dieťaťa staršiemu ako 16 rokov, ak spĺňa predpoklady, že výkon tohto práva zabezpečí v záujme maloletého dieťaťa.
- (2) Ak je potrebné spravovať majetok maloletého dieťaťa, v rozhodnutí o priznaní rodičovských práv a povinností podľa odseku 1 súd zároveň rozhodne o ustanovení opatrovníka na spravovanie jeho majetku (ďalej len "majetkový opatrovník").

Dôvodová správa k § 29

Nové ustanovenie zakotvuje možnosť súdu priznať rodičovské práva i povinnosti i maloletému rodičovi dieťaťa staršiemu ako 16 rokov v určitom konkrétne vymedzenom rozsahu; vo vzťahu k osobnej starostlivosti o dieťa. Schopnosť maloletého rodiča staršieho ako 16 rokov osobne sa o dieťa starať sa posúdi súd; nie je to automatické priznanie tohto práva zo zákona.

Vysvetlivky k § 29

V praxi môžu nastať dva prípady s úplne rozdielnymi právnymi následkami:

- maloletý rodič starší ako 16 rokov uzavrie do narodenia dieťaťa manželstvo, čím nadobudne plnú spôsobilosť na právne úkony a po narodení dieťaťa mu budú patriť rodičovské práva a povinnosti v plnom rozsahu;
- maloletý rodič starší ako 16 rokov neuzavrie do narodenia dieťaťa manželstvo, takže ku dňu narodenia nemá plnú spôsobilosť na právne úkony. V takom prípade mu súd v konaní o priznaní rodičovských práv, ktoré je v konaní vo veciach starostlivosti o maloletých, prizná rodičovské práva a povinnosti k maloletému dieťaťu. Musí však byť splnená podmienka, že maloletý rodič spĺňa predpoklady, že výkon práv zabezpečí v záujme práv svojho maloletého dieťaťa. Súd však nemôže priznať maloletému rodičovi plný rozsah rodičovských práv a povinností, čím je nezosobášený maloletý rodič stále diametrálne znevýhodnený voči zosobášenému maloletému rodičovi. Zákon o rodine umožňuje súdu rozhodnúť len o priznaní rodičovských práv a povinností vo vzťahu k výkonu osobnej starostlivosti o maloleté dieťa. Maloletý nezosobášený rodič nemôže byť zákonným zástupcom svojho dieťaťa a nemôže spravovať jeho veci – ani majetkové, ani tie, ktoré sa týkajú osoby dieťaťa.

Otázka zastupovania a spravovania vecí dieťaťa závisí od toho, kto je zákonným zástupcom (plnoletý rodič alebo poručník).

Túto stať sme pokladali za dôležité ozrejmiť hlavne z dôvodu, aby bolo jasné odborným zamestnancom, v akom vzťahu môže byť maloletý rodič k dieťaťu, ktoré bude diagnostikované pre účely zistenia úrovne rozumových a iných schopností.

§ 30

- (1) Rozhodujúcu úlohu vo výchove dieťaťa majú rodičia. Rodičia majú právo vychovávať deti v zhode s vlastným náboženským a filozofickým presvedčením.
- (2) Na výchove dieťaťa sa podieľa aj manžel, ktorý nie je rodičom dieťaťa, ak žije s rodičom dieťaťa v domácnosti.
- (3) Rodičia majú právo použiť pri výchove dieťaťa primerané výchovné prostriedky tak, aby nebolo ohrozené zdravie, dôstojnosť, duševný, telesný a citový vývoj dieťaťa.

§ 31

Zastupovanie maloletého dieťaťa

- (1) Rodičia zastupujú maloleté dieťa pri právnych úkonoch, na ktoré nie je spôsobilé.
- (2) Žiadny z rodičov nemôže zastupovať svoje maloleté dieťa, ak ide o právne úkony, pri ktorých by mohlo dôjsť k rozporu záujmov medzi rodičmi a maloletým dieťaťom alebo medzi maloletými deťmi zastúpenými tým istým rodičom navzájom; v takom prípade súd ustanoví maloletému dieťaťu opatrovníka, ktorý ho bude v konaní alebo pri určitom právnom úkone zastupovať (ďalej len "kolízny opatrovník").
- (3) Kolízneho opatrovníka súd ustanoví aj v prípadoch, ak maloleté dieťa nemá zákonného zástupcu alebo ak zákonný zástupca nemôže z vážneho dôvodu maloleté dieťa v konaní alebo pri určitom právnom úkone zastupovať.
- (4) Na ustanovenie kolízneho opatrovníka sa primerane použijú ustanovenia § 60 a 61. Funkcia kolízneho opatrovníka zaniká ukončením konania alebo vykonaním právneho úkonu, na ktorého účely bol ustanovený.

§ 32

Správa majetku maloletého dieťaťa

- (1) Rodičia sú povinní spravovať majetok maloletého dieťaťa s náležitou starostlivosťou.
- (2) Výnosy z majetku maloletého dieťaťa získané pri jeho spravovaní môžu rodičia maloletého dieťaťa použiť najmä na uspokojovanie potrieb maloletého dieťaťa a v primeranom rozsahu aj na uspokojovanie potrieb rodiny. Vyživovacia povinnosť rodičov k deťom zostáva zachovaná.
- (3) Ak vznikol bez zavinenia osôb, ktoré sú povinné maloletému dieťaťu poskytovať výživu, hrubý nepomer medzi ich majetkovými pomermi a majetkovými pomermi maloletého dieťaťa, možno na účel uvedený v odseku 2 použiť aj majetok maloletého dieťaťa.
- (4) Rodičia odovzdajú dieťaťu jeho majetok, ktorí spravovali, najneskôr do 30 dní od dosiahnutia plnoletosti dieťaťa.
- (5) Maloleté dieťa má právo požiadať rodičov alebo osoby, ktoré spravujú jeho majetok, o vyúčtovanie týkajúce sa správy jeho majetku; toto právo zanikne, ak sa neuplatnilo na súde do troch rokov po skončení správy majetku. Práva dieťaťa zo zodpovednosti za škodu a z bezdôvodného obohatenia zostávajú zachované.

§ 33

Majetkový opatrovník

- (1) Ak sú záujmy maloletého dieťaťa súvisiace so spravovaním jeho majetku ohrozené a rodičia sami neurobili alebo nie sú schopní urobiť vhodné opatrenia na ochranu majetku, súd môže na tento účel ustanoviť maloletému dieťaťu majetkového opatrovníka; tomuto rozhodnutiu nemusí predchádzať rozhodnutie o obmedzení rodičovských práv a povinností.
- (2) Majetkovým opatrovníkom sa môže stať fyzická osoba, ktorá s ustanovením za majetkového opatrovníka súhlasí, je spôsobilá na právne úkony v plnom rozsahu a spĺňa predpoklad, že funkciu majetkového opatrovníka bude vykonávať v záujme maloletého dieťaťa.
- (3) Ak nebolo možné ustanoviť za majetkového opatrovníka žiadnu fyzickú osobu, súd ustanoví za majetkového opatrovníka obec alebo inú právnickú osobu, ktorá s ustanovením za majetkového opatrovníka súhlasí a spĺňa predpoklad, že funkciu majetkového opatrovníka bude vykonávať v záujme maloletého dieťaťa.

- (4) V rozhodnutí o ustanovení majetkového opatrovníka podľa odseku 1 súd uvedie konkrétny rozsah majetku, ktorý bude opatrovník spravovať, spôsob nakladania s ním a lehoty, v ktorých je majetkový opatrovník povinný predkladať súdu správy o nakladaní s majetkom maloletého dieťaťa.
- (5) Majetkový opatrovník nesmie pri výkone správy majetku brať na seba neprimerané majetkové riziká. Za riadny výkon svojej funkcie zodpovedá súdu a podlieha jeho pravidelnému dohľadu. Súd môže podmieniť platnosť právneho úkonu majetkového opatrovníka svojím súhlasom. Za porušenie povinností pri spravovaní majetku zodpovedá majetkový opatrovník podľa všeobecných predpisov o náhrade škody. 8) Pri výkone správy majetku maloletého dieťaťa majetkovým opatrovníkom sa použije osobitný predpis. 9)
- (6) Záverečný účet zo správy majetku dieťaťa je majetkový opatrovník povinný predložiť súdu najneskôr do dvoch mesiacov po skončení svojej funkcie.
- (7) Majetkový opatrovník má počas výkonu svojej funkcie právo na náhradu nákladov spojených so správou majetku maloletého dieťaťa a na primeranú odmenu z výnosu majetku maloletého dieťaťa po skončení svojej funkcie. Výšku odmeny určí súd.

§ 34

- (1) Funkcia majetkového opatrovníka podľa § 33 zaniká
 - a) dosiahnutím plnoletosti dieťaťa,
 - b) smrťou maloletého dieťaťa,
 - c) smrťou alebo zánikom majetkového opatrovníka,
 - d) právoplatným rozhodnutím súdu o zániku dôvodu, pre ktorý bol majetkový opatrovník ustanovený,
 - e) právoplatným rozhodnutím súdu o pozbavení majetkového opatrovníka jeho funkcie alebo o jeho odvolaní.
- (2) Súd pozbaví majetkového opatrovníka funkcie na jeho návrh.
- (3) Súd odvolá majetkového opatrovníka, ak stratí spôsobilosť na výkon funkcie, porušuje svoje povinnosti alebo ak zneužíva svoje práva vyplývajúce z majetkového opatrovnictva.

- (4) V rozhodnutí o pozbavení majetkového opatrovníka jeho funkcie alebo v rozhodnutí o jeho odvolaní súd zároveň rozhodne, ak je to potrebné, o ustanovení nového majetkového opatrovníka.

§ 35

Rozhodovanie súdu pri nezhode rodičov

Ak sa rodičia nedohodnú o podstatných veciach súvisiacich s výkonom rodičovských práv a povinností, najmä o vysťahovaní maloletého dieťaťa do cudziny, o správe majetku maloletého dieťaťa, o štátnom občianstve maloletého dieťaťa, o udelení súhlasu na poskytovanie zdravotnej starostlivosti a o príprave na budúce povolanie, rozhodne na návrh niektorého z rodičov súd.

§ 36

Úprava výkonu rodičovských práv a povinností a úprava styku v ďalších prípadoch

- (1) Rodičia maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú, môžu sa kedykoľvek dohodnúť o úprave výkonu ich rodičovských práv a povinností. Ak sa nedohodnú, súd môže aj bez návrhu upraviť výkon ich rodičovských práv a povinností, najmä určí, ktorému z rodičov zverí maloleté dieťa do osobnej starostlivosti. Ustanovenia § 24, § 25 a 26 sa použijú primerane.
- (2) Ak manželstvo, z ktorého pochádzajú maloleté deti, zaniklo smrťou alebo vyhlásením jedného z manželov za mŕtveho a ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa a ak to vyžadujú pomery v rodine, môže súd na návrh upraviť styk maloletého dieťaťa s blízkymi osobami zomrelého manžela alebo manžela, ktorý bol vyhlásený za mŕtveho. Ustanovenie § 25 sa použije primerane.

§ 37

Výchovné opatrenia

- (1) Nevhodné správanie sa detí, ako aj porušovanie povinností rodičov, vyplývajúcich z ich rodičovských práv a povinností, alebo zneužívanie ich práv môže každý oznámiť orgánu sociálnoprávnej ochrany detí, obci alebo súdu. Rovnako môže každý oznámiť tomuto orgánu, obci alebo súdu skutočnosť, že rodičia nemôžu plniť povinnosti vyplývajúce z rodičovských práv a povinností.

- (2) Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd môže rozhodnúť o uložení týchto výchovných opatrení:
- a) vhodným spôsobom napomenie maloleté dieťa, jeho rodičov a iné fyzické osoby, ktoré svojím správaním ohrozujú alebo narušujú jeho riadnu výchovu,
 - b) určí nad výchovou maloletého dieťaťa dohľad; dohľad vykonáva najmä za súčinnosti orgánu sociálnoprávnej ochrany detí, obce, školy, neštátnych subjektov a zariadenia, v ktorom je maloleté dieťa umiestnené,
 - c) uloží maloletému dieťaťu obmedzenie v rozsahu potrebnom na predchádzanie a zabraňovanie škodlivým vplyvom, ktoré môžu ohroziť alebo narušiť jeho priaznivý vývoj; dodržiavanie uloženého obmedzenia sleduje najmä za súčinnosti obce,
 - d) uloží maloletému dieťaťu a jeho rodičom povinnosť podrobiť sa sociálnemu poradenstvu alebo odbornému poradenstvu v špecializovaných zariadeniach.
- (3) Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa a ak výchovné opatrenia uvedené v odseku 2 nevedli k náprave, súd dočasne odníme maloleté dieťa z osobnej starostlivosti rodičov aj proti ich vôli, osôb, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej starostlivosti podľa § 45 alebo 48, budúcich osvojiteľov, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do starostlivosti podľa § 103, osvojiteľov alebo poručníka, ktorý sa o maloleté dieťa osobne stará, a nariadi maloletému dieťaťu,
- a) pobyt v zariadení, ktoré plní úlohy odbornej diagnostiky, najdlhšie na šesť mesiacov,
 - b) pobyt v špecializovaných zariadeniach najdlhšie na šesť mesiacov,
 - c) pobyt v resocializačnom stredisku pre drogovu závislých.
- (4) Ak súd rozhodne o uložení výchovných opatrení podľa odseku 3, môže ich vhodne a účelne spájať s výchovnými opatreniami uvedenými v odseku 2.
- (5) Súd sleduje vykonávanie výchovných opatrení najmä v súčinnosti s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí, obcou a s príslušným zariadením, ak je v ňom maloleté dieťa umiestnené.
- (6) Súd hodnotí účinnosť výchovného opatrenia po uplynutí obdobia, ktoré uviedol v rozhodnutí o jeho uložení. Výchovné opatrenie súd zruší, ak splnilo svoj účel. Súd môže rozhodnúť o uložení iného vhodného výchovného opatrenia, ak je to v záujme maloletého dieťaťa.

§ 38

Zásahy do rodičovských práv a povinností

- (1) Ak niektorému z rodičov bráni vo výkone jeho rodičovských práv a povinností závažná prekážka a ak je to v záujme maloletého dieťaťa, súd môže pozastaviť výkon rodičovských práv a povinností.
- (2) Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd rodičom obmedzí výkon ich rodičovských práv, ak
 - a) žijú trvalo neusporiadaným spôsobom života,
 - b) svoje povinnosti vyplývajúce z rodičovských práv a povinností nevykonávajú vôbec, alebo
 - c) nezabezpečujú výchovu maloletého dieťaťa.
- (3) V rozhodnutí o obmedzení výkonu rodičovských práv podľa odseku 2 súd uvedie rozsah práv a povinností, na ktoré sa obmedzenie vzťahuje.
- (4) Ak rodič zneužíva svoje rodičovské práva a povinnosti najmä týraním, zneužívaním, zanedbávaním maloletého dieťaťa alebo iným zlým zaobchádzaním s maloletým dieťaťom, alebo výkon rodičovských práv a povinností napriek predchádzajúcim upozorneniam závažným spôsobom zanedbáva, súd pozbaví rodiča výkonu rodičovských práv.

§ 39

- (1) Ak súd rozhodol o obmedzení alebo pozbavení výkonu rodičovských práv a povinností, alebo o pozastavení ich výkonu iba vo vzťahu k jednému z rodičov, vykonáva rodičovské práva a povinnosti v plnom rozsahu druhý rodič.
- (2) Ak rodičovské práva a povinnosti nemôže vykonávať ani jeden z rodičov alebo ak súd rozhodol podľa § 38 ods. 1 alebo 4 vo vzťahu k jedinému žijúcemu rodičovi, ustanoví vo svojom rozhodnutí maloletému dieťaťu poručníka.
- (3) Ak súd rozhodol o obmedzení výkonu rodičovských práv a povinností vo vzťahu k obidvom rodičom alebo k jedinému žijúcemu rodičovi, ustanoví vo svojom rozhodnutí maloletému dieťaťu opatrovníka podľa § 60.
- (4) Vyživovacia povinnosť rodičov voči maloletému dieťaťu rozhodnutím súdu o obmedzení alebo pozbavení výkonu rodičovských práv a povinností, alebo o pozastavení ich výkonu nezaniká.

Ďalšie práva a povinnosti rodičov a detí a vzťahy v rodine

§ 40

- (1) Deti majú spoločné priezvisko rodičov alebo priezvisko jedného z nich určené vyhlásením pri uzavieraní manželstva podľa § 6 ods. 3 a 4.
- (2) Ak priezvisko maloletého dieťa nebolo určené podľa odseku 1 a rodičia majú rôzne priezviská, dohodnú sa o priezvisku dieťa a oznámia to matričnému úradu najneskôr do troch dní od narodenia maloletého dieťa.
- (3) Ak sa rodičia nedohodnú o mene alebo priezvisku maloletého dieťa alebo ak žiadny z rodičov nie je známy, určí meno alebo priezvisko súd.

§ 41

- (1) Ak rodičia uzavru manželstvo po narodení svojho maloletého dieťa, bude mať dieťa priezvisko určené pre ich ostatné deti.
- (2) Ak uzavrie manželstvo matka maloletého dieťa, ktorého otec nie je známy, môžu manželia pred matričným úradom súhlasne vyhlásiť, že priezvisko určené pre ich ostatné deti bude mať aj toto maloleté dieťa.
- (3) Na zmenu mena alebo zmenu priezviska maloletého dieťa staršieho ako 15 rokov sa vyžaduje jeho súhlas.

§ 42

Priezvisko dieťa nemožno podľa predchádzajúcich ustanovení zmeniť, len čo dieťa nadobudne plnoletosť.

§ 43

- (1) Maloleté dieťa, ktoré je schopné s ohľadom na svoj vek a rozumovú vyspelosť vyjadriť samostatne svoj názor, má právo vyjadrovať ho slobodne vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. V konaniach, v ktorých sa rozhoduje o veciach týkajúcich sa maloletého dieťa, má maloleté dieťa právo byť vypočuté. Názoru maloletého dieťa musí byť venovaná náležitá pozornosť zodpovedajúca jeho veku a rozumovej vyspelosti.
- (2) Dieťa je povinné svojim rodičom prejavovať primeranú úctu a rešpektovať ich. Ak dieťa žije v domácnosti s rodičmi, je povinné podieľať sa osobnou pomocou na

spoločných potrebách rodiny a prispievať na úhradu potrieb rodiny podľa svojich schopností, možností a majetkových pomerov.

(3) Dieťa je ďalej povinné

- a) spolupracovať so svojimi rodičmi v záujme starostlivosti o neho a jeho výchovu,
- b) plniť si svoje vzdelávacie povinnosti primerane svojim schopnostiam a
- c) vyvarovať sa spôsobu života, ktorý by mohol byť preň ohrozujúci, najmä užívania látok, ktoré poškodzujú jeho telesné a duševné zdravie.

Náhradná starostlivosť

§ 44

Základné ustanovenie

- (1) Náhradnou starostlivosťou je viacero osobitne usporiadaných, na seba nadväzujúcich a vzájomne sa podmieňujúcich dočasných opatrení, ktoré nahrádzajú osobnú starostlivosť rodičov o maloleté dieťa v prípadoch, ak ju rodičia nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť.
- (2) Náhradná starostlivosť, na ktorej základe vznikajú vzťahy medzi maloletým dieťaťom a inou osobou, môže vzniknúť len rozhodnutím súdu a jej obsah tvoria práva a povinnosti vymedzené zákonom alebo súdnym rozhodnutím.
- (3) Náhradnou starostlivosťou je
 - a) zverenie maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti inej fyzickej osoby než rodiča (ďalej len "náhradná osobná starostlivosť"),
 - b) pestúnska starostlivosť a
 - c) ústavná starostlivosť.
- (4) Súd pri rozhodovaní o tom, ktorý zo spôsobov náhradnej starostlivosti zvolí, vždy prihliadne na záujem maloletého dieťaťa.

§ 45

Náhradná osobná starostlivosť

- (1) Ak to vyžaduje záujem maloletého dieťaťa, súd môže zveriť maloleté dieťa do náhradnej osobnej starostlivosti. Osobou, ktorej možno maloleté dieťa takto zveriť, sa môže stať len fyzická osoba s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky, ktorá má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, osobné predpoklady, najmä zdravotné, osobnostné a morálne, a spôsobom svojho života a života osôb, ktoré s ňou

žijú v domácnosti, zaručuje, že bude náhradnú osobnú starostlivosť vykonávať v záujme maloletého dieťaťa.

- (2) Pri zverení maloletého dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti uprednostní súd predovšetkým príbuzného maloletého dieťaťa, ak spĺňa ustanovené predpoklady.
- (3) V rozhodnutí súd vymedzí osobe, ktorej bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti, jej rozsah práv a povinností k maloletému dieťaťu.
- (4) Osoba, ktorej bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti, je povinná vykonávať osobnú starostlivosť o maloleté dieťa v rovnakom rozsahu, v akom ju vykonávajú rodičia. Právo zastupovať maloleté dieťa a spravovať jeho majetok má iba v bežných veciach. Ak táto osoba predpokladá, že rozhodnutie zákonného zástupcu maloletého dieťaťa v podstatných veciach nie je v súlade so záujmom maloletého dieťaťa, môže sa domáhať, aby tento súlad pri konkrétnom rozhodnutí zákonného zástupcu preskúmal súd.
- (5) Na správu majetku maloletého dieťaťa sa primerane použijú ustanovenia § 32 a 33.
- (6) Rodičia maloletého dieťaťa vykonávajú práva a povinnosti vyplývajúce z rodičovských práv a povinností len v rozsahu, v akom nepatria osobe, ktorej bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti. Rodičia majú právo stýkať sa s maloletým dieťaťom, ktoré bolo zverené do náhradnej osobnej starostlivosti. Ak sa s osobou, ktorej bolo maloleté dieťa takto zverené, nedohodnú o výkone tohto práva, rozhodne na návrh niektorého z rodičov alebo tejto osoby súd.
- (7) Vyživovacia povinnosť rodičov voči maloletému dieťaťu rozhodnutím súdu podľa odseku 1 nezaniká.
- (8) Súd pri rozhodovaní o zverení maloletého dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti určí rodičom alebo iným fyzickým osobám povinným poskytovať maloletému dieťaťu výživné rozsah ich vyživovacej povinnosti a súčasne im uloží povinnosť, aby výživné poukazovali osobe, ktorej bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti.

§ 46

- (1) Maloleté dieťa možno zveriť do spoločnej náhradnej osobnej starostlivosti manželom.
- (2) Maloleté dieťa možno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti jednému z manželov so súhlasom druhého manžela.

- (3) Súhlas podľa odseku 2 nie je potrebný, ak manželia nežijú v domácnosti, ak druhý manžel nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu alebo ak zadováženie súhlasu je spojené s ťažko prekonateľnou prekážkou.

§ 47

- (1) Náhradná osobná starostlivosť zaniká
- a) dosiahnutím plnoletosti dieťaťa,
 - b) smrťou maloletého dieťaťa,
 - c) smrťou osoby, ktorej bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti,
 - d) právoplatným rozhodnutím súdu o zániku dôvodu, pre ktorý bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti,
 - e) právoplatným rozhodnutím súdu o zrušení náhradnej osobnej starostlivosti,
 - f) rozvodom manželov, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do spoločnej náhradnej osobnej starostlivosti podľa § 46.
- (2) Súd zruší náhradnú osobnú starostlivosť len z vážnych dôvodov, najmä ak osoba, ktorej bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti, zanedbáva maloleté dieťa alebo porušuje svoje povinnosti; urobí tak vždy, ak o to táto osoba požiada.
- (3) Ak zanikla náhradná osobná starostlivosť podľa odseku 1 písm. f) a rodičia maloletého dieťaťa naďalej nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa, súd môže na návrh jedného z bývalých manželov, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do spoločnej náhradnej osobnej starostlivosti, ponechať maloleté dieťa v jeho osobnej starostlivosti, ak je to v záujme maloletého dieťaťa, najmä s ohľadom na jeho citové väzby a stabilitu výchovného prostredia. Návrh môže jeden z manželov podať zároveň s návrhom na rozvod.
- (4) Ak jeden z manželov, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti, zomrie, maloleté dieťa zostáva v náhradnej osobnej starostlivosti druhého manžela.
- (5) Ak zanikne náhradná osobná starostlivosť z dôvodov uvedených v odseku 1 písm. c) alebo e) a rodičia naďalej nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa, súd rozhodne o ďalšej náhradnej osobnej starostlivosti o maloleté dieťa.

Pestúnska starostlivosť

§ 48

- (1) Ak rodičia nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa a ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd môže rozhodnúť o jeho zverení do pestúnskej starostlivosti fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa pestúnom a splňa ustanovené predpoklady (ďalej len "pestún").
- (2) Pestúnom sa môže stať len fyzická osoba s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky, ktorá má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, osobné predpoklady, najmä zdravotné, osobnostné a morálne, je zapísaná do zoznamu žiadateľov o pestúnsku starostlivosť podľa osobitného predpisu 10) a spôsobom svojho života a života osôb, ktoré s ňou žijú v domácnosti, zaručuje, že bude pestúnsku starostlivosť vykonávať v záujme maloletého dieťaťa.
- (3) Maloleté dieťa možno zveriť do spoločnej pestúnskej starostlivosti aj manželom. Pri zverení maloletého dieťaťa do pestúnskej starostlivosti jednému z manželov je potrebný písomný súhlas druhého manžela. Súhlas nie je potrebný, ak manželia nežijú v domácnosti, ak druhý manžel nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu alebo ak je zadováženie súhlasu spojené s ťažko prekonateľnou prekážkou.
- (4) V rozhodnutí podľa odseku 1 súd vymedzí rozsah práv a povinností pestúna k maloletému dieťaťu.

§ 49

- (1) Maloleté dieťa, nad ktorým nie je nariadená ústavná starostlivosť, možno takto zveriť do starostlivosti budúcich pestúnov iba so súhlasom rodičov.
- (2) Ak do troch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia podľa odseku 1 nepodá budúci pestún návrh na začatie konania o zverení maloletého dieťaťa do pestúnskej starostlivosti, dočasné zverenie maloletého dieťaťa uplynutím tejto lehoty zanikne.

§ 50

- (1) Pestún je povinný vykonávať osobnú starostlivosť o maloleté dieťa v rovnakom rozsahu, v akom ju vykonávajú rodičia. Právo zastupovať maloleté dieťa a spravovať jeho majetok má iba v bežných veciach. Ak pestún predpokladá, že rozhodnutie zákonného zástupcu maloletého dieťaťa v podstatných veciach nie je v súlade so

záujmom maloletého dieťaťa, môže sa domáhať, aby tento súlad pri konkrétnom rozhodnutí zákonného zástupcu preskúmal súd.

- (2) Na správu majetku maloletého dieťaťa sa primerane použijú ustanovenia § 32 a 33.
- (3) Ak bolo maloleté dieťa zverené do pestúnskej starostlivosti len jednému z manželov, ustanovenie § 30 ods. 2 sa použije primerane.
- (4) Maloleté dieťa, ktoré žije v domácnosti s pestúnom, je povinné podieľať sa osobnou pomocou, a ak má príjem z vlastnej práce, aj príspevkom z tohto príjmu na spoločných potrebách rodiny.
- (5) Počas výkonu pestúnskej starostlivosti rodičia maloletého dieťaťa vykonávajú svoje rodičovské práva a povinnosti len v rozsahu, v akom nepatria pestúnovi. Rodičia majú právo stýkať sa s maloletým dieťaťom, ktoré bolo zverené do pestúnskej starostlivosti. Ak sa s pestúnom nedohodnú o výkone tohto práva, rozhodne na návrh niektorého z rodičov alebo pestúna súd.
- (6) Ustanovenia odsekov 1 až 5 sa primerane použijú aj na dočasné zverenie maloletého dieťaťa podľa § 49.

§ 51

Súd pri rozhodovaní o zverení maloletého dieťaťa do pestúnskej starostlivosti určí rodičom alebo iným fyzickým osobám povinným poskytovať maloletému dieťaťu výživné rozsah ich vyživovacej povinnosti a súčasne im uloží povinnosť, aby výživné poukazovali orgánu sociálnoprávnej ochrany detí.

§ 52

- (1) Pestúnska starostlivosť zaniká
 - a) dosiahnutím plnoletosti dieťaťa,
 - b) smrťou maloletého dieťaťa,
 - c) smrťou pestúna,
 - d) umiestnením maloletého dieťaťa do ochranej výchovy alebo nástupom do výkonu trestu odňatia slobody,
 - e) právoplatným rozhodnutím súdu o zrušení pestúnskej starostlivosti,
 - f) rozvodom manželov, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do spoločnej pestúnskej starostlivosti.

- (2) Súd zruší pestúnsku starostlivosť len z vážnych dôvodov, najmä ak pestún zanedbáva starostlivosť o maloleté dieťa alebo porušuje svoje povinnosti; urobí tak vždy, ak o to požiada pestún.
- (3) Ak zanikla pestúnska starostlivosť podľa odseku 1 písm. f) a rodičia naďalej nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa, súd môže na návrh jedného z bývalých manželov, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do spoločnej pestúnskej starostlivosti, ponechať maloleté dieťa v jeho osobnej starostlivosti, ak je to v záujme maloletého dieťa, najmä s ohľadom na jeho citové väzby a stabilitu výchovného prostredia. Návrh môže jeden z manželov podať zároveň s návrhom na rozvod.
- (4) Ak jeden z manželov, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do pestúnskej starostlivosti, zomrie, stáva sa pestúnom pozostalý manžel.
- (5) Ak s tým pestún a maloleté dieťa zverené do pestúnskej starostlivosti súhlasia, súd môže z dôležitých dôvodov predĺžiť pestúnsku starostlivosť až na jeden rok po dosiahnutí plnoletosti.
- (6) Ak zanikne pestúnska starostlivosť z dôvodov uvedených v odseku 1 písm. c) alebo e) a rodičia naďalej nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa, súd rozhodne o ďalšej náhradnej starostlivosti o dieťa; ak súd zistí, že u maloletého dieťaťa sú predpoklady na osvojenie, začne aj bez návrhu konanie o osvojiteľnosti. 11)

§ 53

Podmienky poskytovania príspevkov pestúnskej starostlivosti a ich výšku upravuje osobitný zákon.12)

§ 54

Ústavná starostlivosť

- (1) Náhradná osobná starostlivosť alebo pestúnska starostlivosť má prednosť pred ústavnou starostlivosťou. Pred nariadením ústavnej starostlivosti je súd povinný vždy skúmať, či maloleté dieťa nemožno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti.

- (2) Súd môže nariadiť ústavnú starostlivosť len vtedy, ak výchova maloletého dieťaťa je vážne ohrozená alebo vážne narušená a iné výchovné opatrenia nevedli k náprave alebo ak rodičia nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa z iných vážnych dôvodov a maloleté dieťa nemožno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti. Za vážne ohrozenie alebo vážne narušenie výchovy maloletého dieťaťa sa nepovažujú nedostatočné bytové pomery alebo majetkové pomery rodičov maloletého dieťaťa.
- (3) Ak súd nerozhodol podľa § 39 ods. 2 a 3 alebo podľa § 56, sú rodičia maloletého dieťaťa naďalej jeho zákonnými zástupcami a spravujú jeho majetok.
- (4) Súd môže výnimočne nariadiť ústavnú starostlivosť aj vtedy, ak jej nariadeniu nepredchádzali iné výchovné opatrenia. Výnimočnosť prípadu a neúčelnosť iného výchovného opatrenia musí byť preukázaná.
- (5) Súd v rozhodnutí, ktorým nariaďuje ústavnú starostlivosť, musí presne označiť zariadenie, do ktorého má byť dieťa umiestnené. Pri rozhodovaní o nariadení ústavnej starostlivosti súd vždy prihliadne na záujem maloletého dieťaťa, najmä na citové väzby maloletého dieťaťa k súrodencom a na ich zachovanie.
- (6) Z dôležitých dôvodov môže súd predĺžiť ústavnú starostlivosť až na jeden rok po dosiahnutí plnoletosti.

§ 55

- (1) Súd sústavne sleduje spôsob výkonu ústavnej starostlivosti a najmenej dvakrát do roka hodnotí jej účinnosť, najmä v súčinnosti s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí, obcou a s príslušným zariadením, v ktorom je maloleté dieťa umiestnené.
- (2) Ak súd nariadil ústavnú starostlivosť z dôvodov, ktoré sú na strane rodičov, v rozhodnutí zároveň určí rodičom dieťaťa primeranú lehotu na úpravu ich rodinných a sociálnych pomerov tak, aby mohli osobne vykonávať starostlivosť o maloleté dieťa. Ak rodičia úpravu svojich rodinných a sociálnych pomerov v určenej lehote zabezpečia, súd ústavnú starostlivosť zruší. Ak rodičia úpravu svojich rodinných a sociálnych pomerov v určenej lehote nezabezpečia, súd začne aj bez návrhu konanie o zverení dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti alebo konanie o zverení dieťaťa do pestúnskej starostlivosti.

- (3) Súd zruší ústavnú starostlivosť najmä vtedy, ak maloleté dieťa možno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti alebo ak zanikli dôvody, pre ktoré bola nariadená.

§ 18

Vzťahy medzi manželmi

Manželia sú si v manželstve rovní v právach a povinnostiach. Sú povinní žiť spolu, byť si verní, vzájomne rešpektovať svoju dôstojnosť, pomáhať si, starať sa spoločne o deti a vytvárať zdravé rodinné prostredie.

§ 19

- (1) O uspokojovanie potrieb rodiny založenej manželstvom sú povinní starať sa obidvaja manželia podľa svojich schopností, možností a majetkových pomerov. Uspokojovaním potrieb rodiny je aj osobná starostlivosť o deti a domácnosť.
- (2) O veciach týkajúcich sa rodiny rozhodujú manželia spoločne. Ak sa nedohodnú o podstatných veciach, rozhodne na návrh jedného z nich súd.
- (3) Na výkon povolania a na pracovné uplatnenie nepotrebuje žiadny z manželov súhlas druhého manžela.

§ 20

- (1) Každý z manželov je oprávnený zastupovať druhého manžela v bežných veciach, najmä prijímať za neho bežné plnenia. Konanie jedného z manželov pri obstarávaní bežných vecí rodiny zaväzuje obidvoch manželov spoločne a nerozdielne.

Poručníctvo a opatrovníctvo

§ 56

Poručníctvo

- (1) Ak obaja rodičia maloletého dieťaťa zomreli, boli pozbavení výkonu rodičovských práv a povinností, bol pozastavený výkon ich rodičovských práv a povinností alebo nemajú spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, súd ustanoví maloletému dieťaťu poručníka, ktorý bude zabezpečovať jeho výchovu, zastupovať ho a spravovať jeho majetok.

- (2) Poručník nie je povinný osobne sa starať o maloleté dieťa. Ak sa poručník o maloleté dieťa osobne stará, má nárok na príspevky podľa osobitného predpisu.
- (3) Ak sa poručník o dieťa osobne nestará, dohliada na rozsah a spôsob starostlivosti, ktorá sa dieťaťu poskytuje.

§ 57

- (1) Ak sú rodičia maloletého dieťaťa nažive a ak to nie je v rozpore so záujmom maloletého dieťaťa, súd ustanoví za poručníka predovšetkým toho, koho navrhli rodičia, ktorých výkon rodičovských práv a povinností bol pozastavený. Ak niet takej osoby, súd ustanoví za poručníka niekoho z príbuzných alebo blízkych osôb maloletého dieťaťa alebo jeho rodiny alebo inú fyzickú osobu.
- (2) Za poručníka maloletého dieťaťa možno ustanoviť aj manželov.
- (3) Ak nebolo možné ustanoviť za poručníka žiadnu fyzickú osobu, súd ustanoví za poručníka obec a v prípadoch maloletých detí bez sprievodu orgán sociálnoprávnej ochrany podľa osobitného predpisu.
- (4) Do času, kým nie je maloletému dieťaťu ustanovený poručník, alebo do času, kým sa ustanovený poručník neujme svojej funkcie, robí neodkladné úkony v záujme maloletého dieťaťa opatrovník ustanovený podľa § 60.

§ 58

- (1) V rozhodnutí o ustanovení poručníka súd uvedie konkrétny rozsah majetku, ktorý bude poručník spravovať, spôsob nakladania s ním a lehoty, v ktorých je poručník povinný predkladať súdu správy o nakladaní s majetkom maloletého dieťaťa a správy o maloletom dieťati. Pri výkone správy majetku maloletého dieťaťa poručníkom sa použije osobitný predpis.⁹⁾
- (2) Správa o nakladaní s majetkom maloletého dieťaťa obsahuje najmä informácie o výnosoch, investíciách, ako aj účel a výšku výdavkov a príjmov súvisiacich s týmto majetkom. Správa o maloletom dieťati obsahuje najmä informácie o jeho zdravotnom stave, jeho vzdelávaní a o osobitných potrebách.
- (3) Poručník je povinný vykonávať svoju funkciu riadne a v najlepšom záujme maloletého dieťaťa. Za jej riadny výkon zodpovedá súdu. Rozhodnutie poručníka týkajúce sa každej podstatnej veci maloletého dieťaťa vyžaduje schválenie súdu.

- (4) Súd sústavne sleduje spôsob výkonu funkcie poručníka a najmenej dvakrát do roka v súčinnosti s obcou a orgánom sociálnoprávnej ochrany výkon funkcie poručníka hodnotí.
- (5) Za porušenie povinností pri spravovaní majetku maloletého dieťaťa zodpovedá poručník podľa všeobecných predpisov o náhrade škody.
- (6) Po zániku poručníctva je poručník povinný predložiť súdu záverečný účet zo správy majetku maloletého dieťaťa najneskôr do dvoch mesiacov po zániku svojho poručníctva.
- (7) Medzi poručníkom a maloletým dieťaťom nevzniká vyživovacia povinnosť.

§ 59

Zánik poručníctva

- (1) Poručníctvo zaniká
 - a) dosiahnutím plnoletosti dieťaťa,
 - b) smrťou maloletého dieťaťa,
 - c) smrťou poručníka,
 - d) zánikom dôvodu, pre ktorý bol poručník ustanovený,
 - e) dosiahnutím plnoletosti rodiča maloletého dieťaťa (§ 28 ods. 3, § 29),
 - f) právoplatným rozhodnutím súdu o zbavení poručníka výkonu funkcie alebo o jeho odvolaní.
- (2) Súd zbaví poručníka výkonu funkcie na jeho návrh.
- (3) Súd odvolá poručníka z funkcie, ak stratí spôsobilosť na výkon funkcie, porušuje svoje povinnosti alebo zneužíva svoje práva vyplývajúce z poručníctva.
- (4) Ak boli do funkcie poručníkov ustanovení manželia, poručníctvo zaniká okrem dôvodov uvedených v odseku 1 aj rozvodom ich manželstva. Ak to vyžaduje záujem maloletého dieťaťa, súd môže na návrh niektorého z bývalých manželov rozhodnúť o tom, že funkciu poručníka bude naďalej vykonávať jeden z nich. Ak jeden z manželov, ktorí boli ustanovení do funkcie poručníkov, zomrie, stáva sa poručníkom pozostalý manžel.
- (5) Ak poručníctvo zanikne smrťou poručníka alebo právoplatným rozhodnutím súdu o zbavení poručníka výkonu funkcie alebo o jeho odvolaní a ak je to naďalej v záujme maloletého dieťaťa potrebné, súd rozhodne o ustanovení nového poručníka.

§ 60

Opatrovníctvo

- (1) Okrem prípadov podľa § 39 ods. 3 a § 57 ods. 4 súd ustanoví maloletému dieťaťu opatrovníka aj vtedy, ak je to potrebné z iných dôvodov a zároveň je to v záujme maloletého dieťaťa.
- (2) Súd môže podľa odseku 1 ustanoviť za opatrovníka aj obec.

§ 61

- (1) Opatrovník je povinný vykonávať svoju funkciu v záujme maloletého dieťaťa.
- (2) Súd vymedzí rozsah práv a povinností opatrovníka tak, aby bol splnený účel, na ktorý bol opatrovník ustanovený, a aby boli dostatočne chránené záujmy maloletého dieťaťa.

3 Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny

Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej ÚPSVaR) v Slovenskej republike sa snažia riešiť patologické javy v rodine opatreniami sociálnej kurately (305/2005 Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a 36/2005 Zákon o rodine). V prípade záškoláctva má škola podľa školskej vyhlášky oznamovaciu povinnosť voči príslušnému ÚPSVaR, ktorá presne stanovuje hranicu možného počtu vymeškaných hodín. Sociálny kurátor z oddelenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately prešetrí pomery v rodine a celú rodinnú situáciu. Potom si zavolá dieťa a rodičov na ústny rozhovor. Rodičov aj dieťa upozorní na možné následky. Ak problém pretrváva, nariadi dohľad nad dieťaťom, pravidelne ho sleduje, ak je to v záujme dieťaťa, požiadajú o spoluprácu referát poradensko-psychologických služieb, pedagogickú poradňu, detského psychiatra a podobne. ÚPSVaR sa v rámci prevencie pred odňatím dieťaťa z rodiny snaží riešiť problémy dieťaťa týmito nástrojmi:

- sociálne poradenstvo a sociálna terapia;
- výchovné pokyny;
- psychologické poradenstvo a terapia na referátoch poradensko-psychologických služieb;
- výchovno-rekreačné tábory pre deti s poruchami správania;
- sanácia rodinného prostredia dieťaťa.

Hlavným zameraním týchto programov je zmiernenie poruchy správania detí, podporenie ich spoločenskej integrácie a socializácie v prostredí školy a rodiny a v rovesníckych skupinách. Používajú na to akreditované subjekty (akreditácia MPSVaR SR) štátnej i neštátnej sféry, ktoré by mali potrebnou formou informovať deti, ako sa vyvarovať násiliu, vedieť odolávať negatívnym javom v spoločnosti, získať priateľov, vhodne využívať voľný čas, zapájať sa do športových aktivít a niesť zodpovednosť za svoje voľby.

Pri sanácii rodinného prostredia je program zameraný aj na rodičov, ktorí by mali zmeniť svoje nesprávne životné postoje a získať schopnosť samostatne riešiť osobné, rodinné a spoločenské problémy. Výsledkom by mala byť podpora zlyhávajúcej rodiny, prevencia pred umiestnením dieťaťa do ústavu, prehĺbenie vzťahov medzi rodičmi a deťmi a nastolenie optimálnych podmienok v rodine.

Ciele ÚPSVaR vyžadujú dlhodobú systematickú a individuálnu prácu s dieťaťom a rodinou dieťaťa. Sociálnych kurátorov je príliš málo na to, aby sa mohli individuálne venovať práci s každým problémovým dieťaťom (na jedného kurátora pripadá niekoľko desiatok detí) a od akreditovaného subjektu sa očakáva, že naplní tieto ciele napríklad počas hromadného týždenného pobytu detí v rekreačnom zariadení. Tábory sa síce konajú pod vedením odborných lektorov, je však prakticky nemožné za taký krátky čas ovplyvniť dlhodobú patológiu v správaní dieťaťa (riziková rodina, alkoholizmus, závislosť od nikotínu, drogová závislosť, gamblerstvo, negatívne vzory, agresivita, páchanie trestnej činnosti, prostitúcia a podobne).

Poruchy správania vznikajú vo väčšine prípadov v negatívnom rodinnom prostredí, kedy deti nemajú vo svojich rodičoch pozitívny identifikačný vzor¹. Spolupráca s rodičmi je znemožnená vlastnou patológiou rodiča – ako napr. alkoholizmom, opakovanou kriminalitou, násilím, rôznymi závislosťami, sociálnym zanedbaním, alebo keď samotní rodičia pochádzajú z patologických rodín alebo z detských domovov.

Spolupráca so školou je znemožnená nekompetentnosťou školy suplovať rodičovskú výchovu, nepripravenosťou pedagógov zvládať deti s poruchami správania, nepripravenosťou školského systému začleniť tieto deti do vzdelávania, absenciou motivačných mimoškolských aktivít, nedostatkom pozitívnych dospelých vzorov (feminizácia školstva).

Spolupráca s ÚPSVaR-om je znemožnená tým, že sociálnych kurátorov je veľmi málo na veľký počet detí a štátny systém im neposkytuje účinné nástroje na riešenie rozsiahleho problému patologickej výchovy¹.

Dieťa pôsobenie týchto inštitúcií prežíva ako silný tlak, čo ešte viac zhoršuje jeho už aj beztoho veľké problémy. Nastupujúce pubertálne obdobie je v tomto psychickom rozporení dieťaťa zápalnou šnúrou pre jeho správanie. Dieťa sa cíti nemilované, a teda bezcenné. Má skúsenosť, že si svojimi silami nedokáže získať lásku milovanej osoby (rodiča) a tak získava pocit, že už nemá čo stratiť¹. Alebo ako hovorí V. Kastová (2000) „*to môže byť práve pocit, že nič neznamenáme, že vlastne sme Nič, ktoré by mohlo byť zničené alebo by mohlo ničť*“. Podľa toho sa dieťa potom aj správa.

Pre dieťa v tomto systéme neexistuje žiadna pozitívna voľba. Nedokáže sa správať tak, aby vyhovelo autoritám, nemá sa na koho obrátiť s dôverou že bude vypočuté a že jeho

¹ www.majak.org

problém bude riešený v jeho prospech. Každý jeho čin je trestaný, vyvoláva negatívnu reakciu. Dieťa si na to postupne zvykne a iné správanie už neočakáva. Jeho správanie sa nebezpečne fixuje už od detského veku, čím sa znemožňuje pozitívna zmena a vytvára sa veľký priestor na všetky typy kriminality.

Ak má dieťa opustiť tento bludný kruh potrebuje:

- možnosť voľby;
- priestor, v ktorom uskutoční svoju voľbu;
- pozitívny dlhodobý priateľský vzťah aspoň s jednou dospelou osobou.

Výchovný systém nesmie byť represívny voči dieťaťu, nesmie zvyšovať alebo vytvárať jeho stigmatizáciu. Mal by pôsobiť socializačne a mal by pozitívne stimulovať osobnosť dieťaťa.

4 Praktický model (pilotne vzniká v spolupráci občianskeho združenia Maják, Zlaté Moravce a občianskeho združenia ProspeRegio, Žiar nad Hronom)².

Tento model odporúča uplatňovať pri praktickej realizácii nasledujúce pravidlá a realizovať tieto kroky:

1. Vyňatie dieťaťa z patologického prostredia rodiny a školy bez pretrhnutia rodinných pút (pozvanie do školy mimo miesta bydliska).
2. Vytvorenie týždenného pobytového zariadenia so špeciálnymi výchovnými prístupmi („internát“ s lektormi, ktorí majú okrem príslušného vysokoškolského vzdelania minimálne základy terapeutической práce, a práca s deťmi je pre nich zinteriorizovanou súčasťou života – dôraz sa kladie na výber vhodných kandidátov a na ochotu ďalšieho vzdelávania a osobnostného rozvoja).
3. Zaradenie dieťaťa do školského zariadenia so špeciálnymi prvkami vo výchove a vzdelávaní (alternatívne vzdelávanie – ide najmä o nižší počet žiakov v triede, max. 10).
4. Vytvorenie cielených voľnočasových aktivít simulujúcich bežný život v rodine so zameraním sa na zvýšenie kvality života dieťaťa (v rámci aktivít na „internáte“).
5. Vytvorenie terapeutického vzťahu s dieťaťom zameraným na zmiernenie zranení z doterajšieho života a na pozitívne pochopenie a prijatie seba a vlastnej rodiny, spolupráca s rodičmi (keďže tieto deti sú v určitom zmysle predčasne dospelé, nie je možné im nahradiť chýbajúcu rodičovskú lásku primitívnym spôsobom odovzdávania lásky – objatie, prítulenie, nežnosť... je dôležitý partnerský prístup, otvorená a jasná komunikácia, prijatie názorov a spôsobov dieťaťa a ponuka vlastných ideí – nie pretláčanie vlastných pravidiel, kompromisné riešenia konfliktov a pod.).
6. Vzdelávanie a príprava výchovných pracovníkov špecializujúcich sa na túto skupinu detí (podobné ako pri streetworku – výchovný pracovník musí byť napríklad schopný s láskou „žiť život cieľovej skupiny“ s väčšinou vecí, ktoré k tomu patria – obliekanie, hudba, komunikačný slovník a podobne. Jeho úlohou je vytvoriť pre dieťa náhradnú životnú skúsenosť pozitívne fungujúceho vzťahu a tým ho motivovať k lepšiemu a kvalitnejšiemu životu).

² www.majak.org

7. Osveta smerom k rodine, štátnym, miestnym inštitúciám a miestnej komunite zameraná na predchádzanie stigmatizácie a na prijatie týchto detí v mikrosociálnom prostredí, v ktorom žijú.

ZÁVER

Cieľom Manuálu je pomôcť odborníkom pomáhajúcich profesií poskytnúť informácie o legislatívnom rámci pomoci, ktorý určuje možnosti (a aj limity) ich intervencie, a tiež vzťahu medzi pomáhajúcim a klientom. *Zákon o rodine* a *Zákon o sociálnoprávnej ochrane a sociálnej kuratele* sú základnými informáciami pre pomoc odborného pracovníka klientovi. Napriek ich strohému zneniu, možnosti, o ktorých pojednávajú, je ich úlohou pri práci s individuálnym klientom pomôcť jasne pomenovať problém a určiť hranice a možnosti pomáhania.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BOWLBY, J. Child Care and the Growth of Love. London: Penguin Books, 1976. ISBN 0140202714

KAMENOVÁ, M. – KASNÝKOVÁ, A. – KNOTEKOVÁ, E. – REMIÁŠOVÁ, J.:
Prevenca kriminality z pohľadu poradenského psychológa.
<http://kppbb.svsbb.sk/material/zbornik/zborni5.htm> (2007-08-30)

KASTOVÁ, V.: Dynamika symbolů. Prel. J. Vašková. Praha: Portál, 2000. 208s, Prekl. z nem. orig. Die Dynamik der Symbole. ISBN 80-7178-371-4

MATOUŠEK, O. et al: Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2

ONDRUŠOVÁ, Z. a kol. Brno: MSD 2009, 139 s. ISBN 978-80-7392-109-5

PAVELKOVÁ, B., KUBÍČKOVÁ, G., ČEČOTOVÁ, V. 2005. Zákon o rodine komentár s judikatúrou. Šamorín: Heuréka, 2005. 369 s. ISBN 80-89122-24-8

PONCET-BONISSOL, Y. 2012. Psychický nátlak v rodině. Praha: Portál 2012, 112 s. ISBN 978-80-262-0153-3

www.majak.org/download/projekt-volba/c680e808.doc

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov www.zbierka.sk/sk/vecny-register/socialnopravna-ochrana-deti

Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

<http://www.zbierka.sk/sk/predpisy/36-2005-z-z.p-8434.pdf>

<http://www.aliskova.sk/category/rodinne-pravo/>

<http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/databaza-informacii-o-moznostiach-pomoci-detom-a-rodinam-a-su>

http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina/socialno-pravna-ochrana-deti/opatrenia-na-zabezpecenie-ochrany-zivota-zdravia-a-vyvinu-dietata/vychovne-opatrenia.html?page_id=1205

<http://www.aliskova.sk/striedava-starostlivost/>

www.majak.org/download/projekt-volba/c680e808.doc